

Herceg Esterházy Pál belépése a Batthyány-kormányba és visszahúzódása a miniszteri tevékenységtől

A Metternich kancellár által felmentett herceg Esterházy Pál kormányra kerülését a liberális ellenzék helyeslőleg fogadta, s nem rontotta volna meg az egyetértést az sem, ha nyilvánosságra kerül, hogy a herceg kinevezését elsőként Széchenyi István javasolta. Metternich bukása után Esterházy maga is ambicionálta, hogy visszakerüljön a nagypolitikába, ezt Széchenyi naplója egyértelműen bizonyítja. A felkérésre végleges választ azonban csak akkor adott, amikor a március végi válságos napok elmúltak, amelyek addig kétségessé tették, hogy megalakulhat a felelős magyar kormány. Az alább közölt április 4-i levelében feltételeket szabott, amelyek elfogadhatók voltak, így azokat másnap Batthyány jóváhagyta. Hivatalát elfoglalva s a megszűnt hivatali kancellária feladataiból a minisztériumára háruló tennivalókat megismerve a herceg április 18–20. között készült jegyzékben kért felvilágosítást a kormánytól, részletezve várható feladatait. Kérdéseivel az április 22-én tartott minisztertanács egyetértett, de elutasította azt a javaslatot, hogy a „közös érdekű” ügyekben az osztrák és a magyar miniszterek közvetlenül lépjenek kapcsolatba egymással. Batthyány az április 24-én kelt levelében arról tájékoztatta Esterházyt, hogy a minisztertanács a két fél közötti kapcsolatot „kirekesztőleg a külügyminisztérium útján” tartja lehetségesnek.

Az alább közölt okmányok másik, nagyobb csoportja a király szökése után Innsbruckba rendelt Esterházy tevékenységének a szakaszával foglalkozik, amely Batthyánynak az udvartól történt távozása, illetve Jellačić késedelmes megérkezése után történt. Esterházy Batthyány elutazása után június 15–26. között hét levélben küldött részletes tájékoztatást az udvarnál történtekről. Feladatát igyekezett korrekciótól ellátni. Így amikor Ferenc Károly főherceget a császár *alterego*jának nevezte ki, azonnal közölte, hogy Magyarországon a törvény értelmében csak István nádor lehet *alterego*. Törekedett azt tisztázni, hogy a kormány a közelgő országgyűlés megnyitására kit szeretne királyi biztosnak. Amikor Jellačić Ferenc Károly főhercegnél akart tisztelegni, Esterházy a fogadáson jelen kívánt lenni. Amikor azonban a horvátok tiltakoztak, a kívánatos kiegyezés érdekében visszalépett. A herceg jelentései egyértelművé teszik, hogy elengedhetetlennek tartotta a horvát–magyar kiegyezést. Ezért javasolta, hogy az uralkodónál megjelent Jellačićnak tett szemrehányást ne hozták nyilvánosságra, mert az a horvátok között felháborodást okozna. Amikor értesült arról, hogy Batthyány a horvát–szlavin lakossághoz és a határőrökhöz intézett királyi manifesztumokat publikáltatta, neheztelően nyilatkozott, s veszedelmes következményektől tartott. Egyben a feszültség oldására szolgáló kormánynyilatkozat kiadását javasolta, egyenesen Jellačićnak küldve. Amikor az Innsbruckba utazott István nádor megkapta a felhatalmazást az országgyűlés megnyitására (mivel mind Ferenc Károly, mind Ferenc József főherceg „megbetegedett”), s egyben teljhatalmat kapott, a horvát–magyar kérdésekben történekekkel elégedetlen herceg innsbrucki küldetését befejezettnek tekintette. Eredeti tervétől eltérően nem jelent meg az országgyűlés megnyitásán, hivatalának teendőit pedig Pulszky Ferenc államtitkárra bízta. Egyben kijelentette, hogy hivatalát akkor fogja esetleg visszavenni, ha a császár visszatér székvárosába. Azt azonban megjegyezte, hogy ha „a horvát viszonyok kiegyenlítése” miatt szükség volna szolgálatára, akkor azt vagy Bécsben vagy Zágrábban vál-

lalja. Június 26-i levelét követően Esterházy gyakorlatilag megszűnt összekötő lenni a magyar kormány és az udvar között.

*

Az okmányokat a *Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai* című forráskiadvány alapján közöljük, amely megtartotta az iratok eredeti helyesírását és a szereplők névalakját.

1.

Pozsony, 1848. április 4.

Esterházy Pál közli Batthyány Lajos miniszterelnökkel, hogy milyen feltételekkel vállalja a miniszterséget.

Méltóságos Gróf,
különösen tisztelt Minister elnök Ur!

Elvállalt kötelességemnek eleget tenni, s épen azért az elvállalandó hivatal igényeit saját erőmmel s tehetségeimmel egybevetni főtörvényem. Őszintén megvallom, komoly megfontolás után, tehetségem és a kérdésben lévő felelős ministerség terhe közt oly nagy aránytalanságot találtam, hogy teljesen el valék határozva, ezt el nem fogadni. Más részt át látom, hogy hazánk jelen pillanata oly fontos, hogy senki sem tagadhatja meg tőle parányi szolgálatját, ha az ország s azok által, kiknek kezében a haza jövődjé van, bizalommal felszólítatik. Ezen tekintetből legalább jó szándékomat akarom bebizonyítani, és hátra lévő csekély erőmet megkísérteni. Erre leg inkább Nádor ő fensége és Minister elnök úr hízegő bizodalma bátorit.

De nem mulaszthatom el egyszersmind egy két feltételemet, mellyek nélkül lehetlennen tartom az elvállalást, megemlítni.

Elsőben: ha gyöngéllkedő egészségem meg kívánja, vagy ha kényes állásomban a király és az ország közt valamely alig gondolható eset elő fordulna, mellyet vagy a *pragmatica sanctio* teljes épségbeni fen tartása, vagy az ország függetlensége s biztosítékai szempontjából lelki ismeretes meg győződésemmel öszve egyeztetni nem tudnék, hivatalomról lemondhassak, a nélkül, hogy bárki ezen egyéni nézetem miatt feleletre vonhasson.

Másodsor: minthogy az ország gyűlés folytában is hivatalomnál fogva a király személye mellett maradnom kell: különben is majdnem harmincz évi következtében a hazán kívül az ország gyűlési vitatkozásokra megkivántató gyakorlati készséget magannak meg nem szerezhettem, s okosan nem is remélhetem, hogy előre haladt koromban azt magamévá tehessem: azon esetben, hogy ha hivataloskodási körömben az ország gyűlésen felvilágosítások kivántatnának, azokat helyettem vagy Minister elnök Úr, vagy megkeresésére más minister társom adhassa.

Többnyire szíves hajlandóságába ajánlott, megkülönböztetett tisztelettel maradok

Méltóságodnak

Pozsony April 4-kén 1848

készakaratu szolgálja
Esterházy Pál

Gróf Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratai. A dokumentumokat válogatta, a jegyzeteket készítette, az előszót írta Urbán Aladár. Budapest, 1999. 1. kötet. 240.

2.

Pozsony, 1848. április 5.

Batthyány üdvözli Esterházy Pál elhatározását, hogy belép a minisztériumba, és elfogadja a herceg feltételeit.

Főméltóságú herceg! különösen tisztelt minister úr!

Örömmel vettem nagy becsű nyilatkozatát, miszerint kegyelmesség a számára kijelent ministeri tárczát elfogadni méltóztatik; mely elfogadásban tanusított hazafiúi érzelmeit annál fontosabb áldozatnak ismerem el, minthogy annak kötelességeit hosszú szolgálatai után oly idő szakban vállalta el, midőn arra az országnak és nemzet jövődjének legnagyobb szüksége van.

A mi herczegségednek feltételeit illeti azoknak elseje, t.i. az akármikori egyéni nézet következtében felelet terhe nélküli lemondhatás, önkint értetik; másikára t.i. az országgyűlésen személyében, s hivatalkodási körében ne talán kivántatandó felvilágosításokra annál örömessebb ajánlkozom, minthogy azt, herczegségednek, a felséggeli országos érintkezések által igényelt távollétében kötelességemnek ismerem.

Többnyire szives hajlamiba ajánlott, megkülönböztetett tisztelettel maradok Főméltóságú herczeg, Minister urnak
Pozsonyban April 5-én 1848

készakaratu szolgálja
G. Batthyány Lajos
minister elnök

Batthyány iratai, 245.

3.

Bécs, 1848. április 18–20.

Esterházy jegyzéke arról, hogy miként képzei hivatali tevékenységét.

A magyar ministerium alakítása iránti törvénynek egyes szakaszait egybevetvén; – azokból magam állására nézve, – azokon kívül, mellyeket az elnökministerhez f.h. 4.kén kelt levelemben már bizodalmasan közlöttem, s mellyek iránt annak ugyanazon hó 5.ről kelt választát vettem, még némelly észrevételek merülnek fel, mellyek gyakorlati tekintetben további utasitást igénylenek. Nevezetesen

A VII.dik szakaszban [ti. a 7. paragrafusban] elősorolt állapotoknak reám bizott kezelésében aképen kívánok eljárni: hogy a kegyelmezési vagy is a halálos büntetést és fogóság belüli idő egy részét stb. elengedő leg főbb rendeleteket, az igazság szolgáltatására ügyelő minister úrnak fogom az eszközlendő eszközlése végett megküldeni, s Ő Felsége egyéb kegyelmeinek nemeiről is, mellyek e pontban említvék – a mennyiben szükségesnek látnám, előleges értekezés után tudósítani. Mi végre az illető főtörvény székek és törvényhatóságok utasítandók lennének, hogy a kegyelmezés jogának gyakorlatára vonatkozó tárgyakat ezen-tul vagy egyenesen, vagy – ha úgy látszanék – az igazsági minister úr utján terjesszék hozzám, – az eféle folyamodványok iránti tudósítások az illető törvényhatóságoktól, egyenesen általam, vagy – ha czélszerűbbnek tartatnék, az igazságügyi minister úr utján leendvén, – saját, vagy az oldalam melletti egyik álladalmi tanácsnok aláírása alatt kívánandók.

A nemességi perekbe azt tartván, hogy az ezekbeni leg főbb utasításokat, vagy határozatokat egyenesen az igazság szolgáltatásbeli ministerhez küldhetem; a diplomaticus uton hozzám jelentendő, vagy általam külföldre szinte ezen uton előmozdítandó örökösödésbeli

követelések iránt, úgy vélekedem: hogy a dolog siettetése tekintetéből, valamint az illető törvényhatóságokkal, vagy azoknak elnökeivel a kérdés előleges felvilágosítása okáért, közvetlenül innen lenne a kellő értekezés folytatandó, úgy a közbejárás végeredménye is egyenesen ugyanazoknak volna tudtokra adandó.

A mi azonban a 8 dik [paragrafust] szakaszt illeti, ennek valódi értelme, nézetem szerint csak az lehet, hogy az ezen szakaszban érintett rendelkezések és kinevezések ugyan általam legyenek ellenjegyzendőek, de magáért Ő Felségének elhatározásáért, mellynek keletkezésébe a magyar hadi miniszter leendő befolyással – e szakasz értelme szerint engem a felelősség nem illethet. Mit is annyival inkább meg kell jegyezniem, mivel

A XIII. szakasz [ti. a 13. paragrafus] azt rendeli: „hogy mind azon viszonyokban, mellyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviseljem”. – A kormányzásnak leg több ágai ugyan is, különösen pedig: a kereskedési, pénzügyi, kincstári és hadi állapotok Magyarországot az örökös tartományokkal többet kevesebbet közösen érdeklik. Ezeket tehát kiegyenlíteni, elhatározni s kormányozni – kivált, midőn az átalakulási rendszer még gyakorlatilag kifejlődve nincsen, – felfogásom szerint csak magát az összes magyar miniszteriumot és az ennek összes szándékaiban tökéletesen beavatott különkülön minisztereket illethetvén, – kik ebbeli tisztókben, igénytelen nézetem szerint, az örökös taromány beli illető miniszterekkel kölcsönös értekezés útján fognak eljárni, – magamnak illy-nemű tárgyakban csak oly esetekben képviselhetek illetékes befolyást, ha példának okáért a kérdés kiegyenlítése, valamely a dolog lényegét nem illető, de mégis érdekeseb környüállástól, vagy feltételtől függne, melly főként közvetlen szóbeli bizodalmasb értekezés útján lenne bővebben kifejtendő s felvilágosítandó, mit is a miniszterelnök úrtól veendő utasítás szerint eszközölni kötelességem lenne.

Végre azon tárgyak közt, mellyek itt Bécsben szinte naponként előfordulnak, a külföldre kiadandó út-leveleket, vagy külföldön létező honfitársaink künmaradhatási engedelem iránti folyamodásaikat sem hallgathatom el. Ezekre nézve tehát, nyilvános utasítás kívántatik az iránt: valljon az eddig e részben a magyar udvari kancellária által folytatott kezelés, ez után az én hatás körömhöz tartozandik-e akként, hogy mindennemű ut-levéllbeli kérdésekben részint az álladalmi kancelláriával, részint az illető törvényhatóságokkal s azoknak elnökeivel a szükségelt értekezés egyenesen innen eszközöltessék s a kiadandó út-levelek is itt szolgáltatassanak ki- mellyeknek alakjára nézve egyszersmind megjegyezni kívántam, hogy azok eddig az udvari kancellária elnökeinek neve s aláírása alatt adattak ki.

A XX–XXI. pontban [ti. a 21. és 22. paragrafusban] említett két álladalmi tanácsos és személyzetek csak azon esetre tekintethetnek elégségeseknek, ha az itteni miniszternek tendői az imént kifejtett nézetek szerint értetnek.

Datálatlan aláírás nélküli irat.

MOL H 2 Miniszterelnök elnöki iratai 1848:35.

4.

Pest, 1848. április 24.

Batthyány közli a minisztertanács fenntartásait Esterházy személyzeti politikájával kapcsolatban, és tudatja a külügyminisztérium hatáskörét illető határozatokat.

A miniszter elnök
herceg Eszterházi külügy miniszter urhoz

A ministerium az álladalmi titkárok választásában az egyes ministerek czélzatait megelőzni nem akarja ugyan, ohajtja még is: hogy e részben a választás olly egyénekre ne essék, kiket

a közvélemény ellenszenvé sujt, s kiknek kineveztetése a ministeriumot kellemetlen gyanúsításoknak tenné ki. – Ezen elv alkalmazásának kapcsában, azon személyzet iránt, mely Herczegséged által a külügyi ministeriumhoz javaslatba tétetett, s melyet a ministerium inkább kiválasztás mint sem megerősítés végett vele-közlöttnek tekint, azon véleményben lévén egyébiránt, hogy midőn Herczegséged, álladalmi titkárját előterjeszti, ki, miként kétkelt: nem lehet, a ministérium jóváhagyását is megnyerendi, ennek segedelmével az egész személyzet alkalmas egyénekből fog alakíthatni észrevételkép azt kívánja tudatni a külügyi ministeriummal: hogy a törvény értelmében meghatározott két álladalmi tanácsosi állomásokon, főként Barthal és Platthy urakat ohajtaná látni, az alsóbb hivatalok fokozatain pedig Paziazi, Frenreisz és Gaszner kineveztetéséhez sem tetszését sem bele[e]gyvezését nem adhatná, hanem e tekintetben magáról minden felelősséget elhárítani kénytelenítették.

A külügy minister állásának és hatáskörének bővebb meghatározása iránt azon jegyzék következtében, melyet Herczegséged átküldeni méltóztatott, a ministeriumi tanácsnak folyó hó 22-dikén tartott ülésében következők határozattak:

1.) A kegyelmezési jog kezelése iránt a főtörvényszékek és törvényhatóságok az ezen jog gyakorlatára vonatkozó tárgyakat egyenesen a külügyi ministeriumnak fogják felterjeszteni s azt ez iránt tudósítani.

2.) Herczegségednek nézetei a nemességi perekre s külföldi örökösödésekre nézve tökéletesen megegyeznek a ministeri tanács nézeteivel, valamint a 8-dik szakasz értelmezése is, – melyre nézve a ministeri tanács kijelenti, hogy a külügy minister csak arról felelős: miszerint az ellenjegyzett rendelet a hadügyminister előterjesztésével csakugyan megegyező; – nemkülönben a 13-dik szakasz a ministeri tanács nézetei szerint úgy értelmezendő, hogy minden viszonyok Magyarország és az örökös tartományok s minden kölcsönös érintkezés a magyar és az ausztriai ministerium között, kirekesztőleg a külügyminister útján s az ő eszközlése mellett tárgyalandók az egyes ministeriumoktól jövő dolgokra nézve mindig az illető ministerium felelős, a külügy minister felelőssége csak magára az eszközlésre állhatván fenn. Illy értelemben elfogadja a ministeri tanács Herczegségednek e részbeni nézeteit.

Az utlevelekre nézve megjegyztetik, miként mind a belügy minister, mind a külügy minister adhatnak ki külföldre szóló útleveleket, alakjok s kiadásuk módjára nézve a belügy minister érintkezésbe fog lépni a külügy ministeriummal.

A 20-dik s 21-dik szakasz világosan két állodalmi tanácsosról szólván, ezeknek száma nem szaporíthatatik; a törvény azonban ki nem zárja a ministeri tanácsosok kinevezését, ha a külügy minister ezeknek elkerülhetetlen szükségét látná.

Végre a ministerek ideiglenes távollétében vagy akadályoztatásuk esetében, az illető álladalmi titkárok előterjesztésére, az illető Ministerium rendeleteit más minister fogja aláírni s illetőleg ellenjegyezni, kire a minister vagy a ministeri tanács az aláírásokat bízza.

A külügy minister akadályoztatásának esetében pedig álladalmi titkára gyakorolja az aláírást és ellenjegyzést, miről a törvényhatóságokat körlevél által tudósítani fogja.

Pest, april 24.dikén 1848.

G. Batthyány Lajos
me

5.

Innsbruck, 1848. június 15.

Esterházy tájékoztatója az innsbrucki fejleményekről: a király megbetegedett, az országgyűlést Ferenc Károlynak vagy a nádornak kell megnyitnia; János főherceg a horvát és a magyar küldöttekkel Innsbruckban kívánja folytatni a tárgyalásokat.

A Külügyminister a Minister Elnök Urnak.

Folyó évi Junius 8-ik és 10-kén a tisztelt ministerium által Ő Felsőségéhez intézett két rendbeli kérelem¹ folytán, miszerint Ő Felsőége minél előbb Buda városában hiv magyarjait legmagasabb jelenlétével szerencséltetni méltóztatnék, az e tekintetben szükséges lépéseket megtettem, és midőn már e forró kívánat teljesülését bizonyosnak tartottam, tegnapi napon azon szomorú hírral lepettem meg, hogy Ő Császári Királyi Felsőége gyengélkedő állapota miatt Innsbruck városát el nem hagyhatja. Miután tudni illik az e napokban Ő Felsőségéhez küldött számos követségek közül az egyik bécsi választmánynak megígérte volna, hogy kevés napok múlva a végett miszerint Bécshez közelebb legyen, innét elinduland: az akár ezen ígélet – akár az egymást felváltó követségek kihallgatása folytán fölgerjedt idegrendszer Ő Felsőégének többnyire is gyöngélkedő állapotát annyira fölzavarta, hogy már tegnap a morvai követséget el nem fogadván, mái napon az orvosok tanácsára ágyában maradt, úgy hogy több hetek, talán hónapok is múlni fognak, míg Ő felsőségének egészsége helyre állhat. – Ezen szomorú körülményekben Ő Császári Királyi Felsőege az ausztriai minsterek javaslatára Felsőeges Öccsét Főherceg Ferncz Károlyt az ausztriai ország gyűlés megnyitására, de egyszersmind ideiglenesen az ausztriai tartományoknak saját legmagasabb nevében átveendő kormányzására mint „Alter Ego”-t felhatalmazni méltóztatott. – Az ez iránt tartott tanácskozások alkalmával oda nyilatkoztam, hogy miután a fennálló törvények szerint Magyarország és az ahhoz kapcsolt részekre nézve Ő Felsőege gyöngélkedése esetében más „Alter Ego” nem lehet, mint az ország Nádora, kit mint királyi Helytartóját az 1848:3-dik t.cz. által Ő Felsőege már is a végrehajtó hatalom gyakorlatával megbízni méltóztatott: az érintett ideiglenes királyi felhatalmazás csak az ausztriai tartományokra terjedhet, fenntartván magamnak, hogy a Magyarország ez idő alatti kormányzására nézve a magyar ministeriumnak jelentésemet megtenni, és további rendeleteit be fogom várni. – Mi ellen kifogás nem lévén, kettő már most a kérdés, melly iránt határozott utasítást kérek. Első az: vallyon a magyar ország gyűlés megnyitására Főherceg Ferncz Károly, mint királyi biztos küldettség e ki, (mire igen is késznek nyilatkozott) vagy ha ezen megnyitási szertartás a Felsőeges Nádor mint „Alter Ego” tulajdonihoz tartozik, erről csak a Felsőeges Nádorhoz szólló királyi leiratban említés történjék? – E tekintetben azért haboztam, mert meglehet, hogy hazánknak Horvátországéhoz mostani viszonyaiban a tisztelt ministerium éppen Főherceg Ferncz Károlyt királyi biztosnak kívánandja, ki a ministerium által készített megnyitó beszédjében a horvátországi álhíreket valóságos rágalmaknak nyilvánítván, egyébiránt is, mint korona örökös a felzavart kedélyeknek megnyugtatójához járulhat.

Második kérdés az: vallyon a tisztelt ministerium abbeli nézeteimet osztván, miszerint hazánkra nézve más „Alter Ego” nem lehet, mint az Ország Nádora, az ez iránti k.k. leiratot Ő Felsőege alá írása alá terjesszem?

Ha Főherceg Ferencz Károly kir. biztosnak nevezetik, két rendbeli, ha nem, csak a Főherceg Nádorhoz intézendő egy rendbeli k.k. leirat kívántatik. Mind a kettőnek elkészítésére a tisztelt ministeriumot azon észrevétellel megkérem, hogy azt a ministerium minden

¹ Ld. Batthyány iratai, 690–693, 705–708.

tagjainak egyenkénti ellenjegyzésével ellátván, haladék nélkül nékem elküldeni méltóztasék, hogy általam és Ő Felsége által alá iratván a Fenséges Főhercegeknek, vagy egyedül a Fenséges Nádornak átküldhessem.

Továbbá jelentem, hogy a kapcsolt részekből tegnap és ma két rendbeli követség jelent meg itten, az egyik Szerém vidékéről a karloviczi érsek vezérlése alatt, mely a karloviczi lázas választások helybenhagyásáért esedezik, – a másik Horvátország részéről, mely a mint hallom, báró Jellachich elnöksége alatt a horvátországi viszonyok iránt Ő Fölségének akar udvarolni; – Jellachich még eddig nem érkezett meg, hitelesen sem az egyik, sem a másik követség szándokáról értesítve nem vagyok; – Ő Felsége által semmi esetben el nem fogadtathatnak, – örködni fogok, hogy az eddig Ő Felsége által kibocsátott rendeletekhez képest utasíttassanak el; azonban a tisztelt ministeriumnak Junius 10-én Ő Felségéhez intézett felterjesztése nyomán, mely szerint Főherceg János mint közbenjáró kérettetett ki, ez úttal jelenthetem, hogy Főherceg János azon esetben, ha a magyar ministerium és Horvátország küldöttjei a fenforgó zavaroknak barátságos kiegyenlítése végett ide Innsbruckba fölhatalmazott követeket küldenének, Ő Császári kir. Főhercegsége a közbenjárást elvállalná. – Én eleve azon feltételeket megtudni, és a felől biztosságot szerezni akartam, vallyon Horvátország részéről ezen kiegyenlítés – és mely alapon – kívántatik; miután azonban Jellachich még ide nem érkezett, és a többiek is tartózkodva nyilatkoznak, – biztos tudósítást nem adhatok, a mellyet nyervén, – azonnal Andrássy István által jelentésemet elküldeni, és a fennforgó körülményeket be fogom jelenteni, minden esetre szükséges, hogy Főherceg János, a ministerium érintett felterjesztése nyomán a horvátokkal beszéljen, mi különben elmaradt volna; azon vagyok, hogy az általam készített javaslat szerint értekezék. – A hadügy ministeriumhoz szöllő rendelet, mellyről az ausztriai hadügyminister is értesítettett. és az erdélyi országgyűlés által felterjesztett 3-ik T.cz. iránti k.k. leirat, az ide mellékelt alakban mai napon Ő Fölsége által még alá iratott.²

Innsbruck városában Junius 15-én 1848. estve 7 1/2 óraker.

H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 735–737.

6.

Innsbruck, 1848. június 17.

Esterházy jelenti Jellačić megérkezését és a Ferenc Károly főhercegnél tervezett tisztelgése körüli bonyodalmakat.

A Külügy Minister
Minister elnök urnak

Báró Jellachich József tegnapi napon estve érkezett ide, máma Ő csász. kir. Főhercegsége Ferencz Károlynak udvarolni akart; ebbeli kérelme a Fenséges Főherceg főudvari mestere által nékem bejelentvén, először is sürgettem, hogy mint horvát országi bán, és a törvénytelen tartományi gyűlés által kiküldött választmány elnöke, el nem fogadtathatik, másodszor hogy ha mint báró Jellachich udvarolni akar, a fenséges Főherceg, kiről a horvát hírlapok álnokul azt hirdetik, miszerint báró Jellachich Józsefet különös pártfogásával biztatná, egyedül jelenlétemben fogadja el ötét. Ő csász. kir. Főhercegsége ebbeli nyilatkoza-

² Az erdélyi nemzeti fegyveres erőről alkotott III. tc.-ről van szó. A mellékelt királyi kézirat arról tájékoztat, hogy az uralkodó miért nem írta alá a tc. 3–8. paragrafusait.

tomhoz képepest az audientiát délutáni egy órára elrendelvén, erről báró Jellachichet főudvari mestere által tudosítottta. Ez üzenet báró Jellachichet, ki horvát társai jelenlétében és már diszruhájában várta az elfogadtatás oráját, kellemetlenül lepte meg; a megütközés első perceiben mindnyájan Zágráb városába visszatérni akartak nemzetiségök suljos megsértését abban találván, hogy egy horvát alattvaló Ő csász. kir. Főhercegségével egy magyar minister közbenjárása nélkül nem beszélhet, végtére báró Jellachich azt felelte a főudvari mesternek, hogy fájdalommal vévén ez üzenetet, azt tagadó válasznak tekinteni kéntelen, miután azonban a fenforgó visszázkodások kiegyenlítésére törekednék, újra arra kéri a fenséges Főherczeget miszerint közbejövetelem nélkül udvarlását elfogadni méltóztatna. Ennek folytán a Főherczegek Ferencz Károly és Jánossal értekezvén, abban állapodtunk meg, hogy miután a minister közbejövetele tulajdonkép csak Ő Felségénél nyerendő audientiánál szükséges, és én jelenlétemet tulajdonkép csak a fenséges Főherczeg Károly érdekében szükségesnek tartottam, az által azonban a tisztelt ministerium által is kívánt kiegyenlítést akadályoztatni nem akartam, továbbá a Fenséges Főherczeg Ferencz Károly megigérni méltóztatott, hogy az általam bemutatott javaslat szerint ő vele fog értekezni, a kért audientia közbejövetelem nélkül megengedtessek. A főudvarmester ezek szerint felelt báró Jellachichnek, ez óráig azonban nem tudom, valjon abbéli üzenetre, hogy mivel kívánságomtól elállottam, mint báró Jellachichnek az audientia jelenlétem nélkül megengedtetett, fog e udvarolni vagy sem?

Továbbá jelentem, hogy Főherczeg Ferencz Károly az Ő Felsege gyengélkedése ideje alatt reá ruházott kormányzói hatalmat el nem fogadván, ugyan az Főherczeg Jánosra biztatott, és így a magyar országai gyűlés megnyitására alkalmasint Főherczeg Ferencz József mint királyi biztos kifog küldetni.

Innsbruk városában Junius 17-én 1848.

H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 748–749.

7.

Innsbruck, 1848. június 19.

Esterházy beszámolója a Jellačić által vezetett horvát és a Rajačić érsek által vezetett szerb küldöttség innsbrucki fogadtatásáról; javasolja, hogy a bán elleni királyi nyilatkozatot egyelőre ne hozzák nyilvánosságra.

A Külügy Minister
a Minister Elnök úrnak.

Nem akarom azon zűrzavar körülményeit bővebben előadni, mellyek mint tegnap mint ma az itten létező különbféle küldöttségek el vagy el nem fogadtatását kísérték, elég legyen annyit említeni, hogy a horvátországi és karloviczi vendégek e tekintetben mindegyikhez csak hozzám nem fordulván, én ki reggeltől fogva királyi palotában jelenlétén a mozgalmakat szemmel tartottam, csak az utolsó perczben értesitettem a felől, miszerint ma fél egy órára a horvát küldöttek Ő Felségéhez rendeltettek, miről azonban Ő Felsege saját parancsára olly hozzátétellel értesitettem, hogy közbejövetelemet kívánni méltóztatik. Azonnal Főherczeg Ferencz Károly és Ő Felségének udvaroltam, és megütközésemet jelentettem, hogy az Ő Felsege által törvénytelennek nyilatkozott gyülekezet férfijait fogadni méltóztatik, azon megnyugtató legkegyesebb választ nyervén, hogy nem mint küldöttek, de magánosok fogadtatnak, kiknek Ő Felsege az eddigi eljárásukkal megelégedetlenségét kijelen-

teni, őket a magyarokkalli régi szövetség fentartására, és a fenforgó zavarok békés kiegyenlítésére felszólítani akarja; egyuttal arról is értesittetem, mi szerint Ő Felsége báró Jellachichnak az eddigi viseletéveli megelégedetlenségét, a mint az az előre bocsátott ministeri értekezések folytán³ kívántatott, kijelenteni fogja, reménylén, hogy ez által a magyar ministerium részéről is kívánt czél is el fog érettetni. Engedtem tehát e legkegyesebb akarataknak, és így a Felséges asszony a magyarok iránt legkegyesebb királynénk, főherczeg Ferencz Károly és az alólírt minister jelenlétében Ő Felsége legelőször is báró Jellachich urat kegyes színe eleibe bocsátani méltóztatott, ki a hozzá intézett öt Innsbruckba rendelő parancsnak eddig elhalasztott teljesítése iránt magát mentvén, az ide ./. alatti szavakkal, mellyeket báró Jellachich mély hódolattal fogadott, elbocsátatott. Azután ugyan azon báró Jellachich vezérlete és szónoklata mellett (és így a tegnapi jelentésemben említett szavai a főherczeg Ferencz Károlynak, hogy Jellachich nem tagja a küldöttségnek, oda magyarázandók, hogy ő akkor a főherczegnek nem mint követ udvarolt) a horvátok jelentek meg, kik a hódoló beszéd után az ide .//. [alatt] mellékelt folyamadványokat nyujtották be, mire Ő Felsége az ide .///. alatti szavakkal válaszolni és azoknak eltávozta után az érintett irományokat azon legkegyesebb meghagyással nékem átadni méltóztatott, hogy a magyar ministeriumát a különféle kérelmek gondos tárgyalatása, és a felett teendő jelentésre egyszers mind és főleg a fenforgó visszázkodások méltányos kiegyenlítésére legmagasabb nevében utasítsam; időközben báró Jellachich és a horvátok főherczeg Ferencz Károlynak udvaroltak, ki az ide 4./. alatti szavak értelmében, mert a beszédet fel nem olvasta, válaszolt.

E szerint a hazánk érdekében tett legfelsőbb nyilatkozatokat megküldvén, egy uttal jelentem, hogy az audientia után báró Jellachich ural személyesen is értekeztem, és ő tőle azon biztosítást kaptam, miszerint ő maga is a magyarok és horvátok közti meghasonlást fájdalommal tekinti, és miután ez csak a kölcsönös ingerültségnek tulajdonitható, melly jobbadán félre értékekből és fel nem világosított aggodalmakból támadt, ő kész Felséges Urunknak akarata szerint, főherczeg János közbejárására a békés kiegyenlítést – ha azonnal a horvát ország és ő irányábani minden ellenséges lépések függőben tartatnak, – kieszközölni, csak olly engedmények adassanak a horvát és tót országi lakossoknak, mellyek mellett magokat a magyar minden hatóság ellen védhessék, és saját országuk beligazgatási függetlenségüket az eddig történt kinevezések vissza huzásával (Jozipovichét különösen emlegetvén) fentarhassák, említvén egyszers mind azon rehabilitatiót, mellyel a magyar ministerium ő neki magának tartozik, ki hazájáért élni és halni kész, ki azonban ennek jogai biztosítása mellett a magyar ország dicsőségét és nagyságát is előmozditani hazafiui kötelességének tartandja.

Ezen nyilatkozat után arra kérem a tisztelt ministeriumot, hogy legelőször is az Ő Felsége által báró Jellachichnak adott feleletet addig köz hírré ne tétesse, míg talán a zágrábi ujságban valamely ellenkező hírek nem közöltetnének, minthogy ezen szavak egyedül jelenlétemben mondattak és azután minden további eljárást Jellachich vagy horvát ország ellen felfüggesztvén, a békés kiegyenlítést Felséges Főherczeg János utján kísérsék meg, kinek is a feltételeket, a mellyeket a jövő ország gyűlés elébe a kiegyenlítés végett terjeszteni kívánják, haladék nélkül Bécsbe megküldeni lehetne, hogy ezek a horvátokkal közöltetvén az ország gyűlés végzése siettessék, és talán a horvát követek is, mellyeknek elváltására regálisok által még fel sem szólítottak, megjelenhessenek. A többi válaszokat nem diplomatrice, de hogy biztos hírek szerint ez értelemben adattak, köz hírré tenni lehet, de a horvátokat bosszantó minden commentár nélkül.

³ Batthyánynak Innsbruckból történt elutazása előtt Ferenc Károly főherczeggel megállapodtak abban a szövegben, amellyel a király a kihallgatáson megjelenő Jellačićot megfeddi.

A palotából már eltávozván jelent meg a karloviczi küldöttség, mely az ottani törvénytelen gyűlésben megesett választások és határozatok helyben hagyására irányzott folyamodványt Ő Felségenek be akarta mutatni. Tudtomra mai napon egyedül a fenséges Főherceg Károlynak kellett volna udvarolnia, és így az Ő Felsége által adandó válasz általam még be nem nyújtott. Miután azonban már az előszobában várakoztak, Zsedényi álladalmi tanácsnok úr, ki még a királyi palotában volt, a Főherceg Ferencz Károlynak át adott javaslat értelmében, a legfelsőbb – szükségkép rövid – választ elkészítette és benyújtotta, mely Ő Felsége által helybe hagyatván, a karloviczi érsek vezérlése és szónoklata mellett udvarolt az itten 5./ alatt összeirt tagokból álló küldöttség, ki a 6./ alatti beszédet elmondván, a 7./ alatt ide mellékelt folyamodványt benyújtotta, mire Ő Felsége a 8./ alatti legkegyesebb választ adni méltóztatott, mire a küldöttség eltávozván, fenséges Főherceg Ferencz Károlynak udvarolt, ki a tegnapi napon közölt szavak értelmében felelt, – a mint az engemet látogató érsek nyilatkozása után ítélnék, a magyar ministerium, kihez Ő Felsége által is utasítottak, sokat tehet a folyamodók megnyugtására. E végett és az egész kérelem tárgyalatása miatt Ő Felsége az érintett folyamodványt a tisztelt ministeriumnak téteti át, mely a horvátok által benyújtott petitoban is pártolt folyamodvány végső eredményéről, egyszer mind jogainak biztosítása és öregbítéséről minél előbb a karloviczi érseket értesíteni, ki a mint mondják, hivei megnyugtására nagy befolyással bír, a vallás és közoktatási minister úr által folyó évi Junius 3-án 1400. sz. a. átküldött irományokat ezennel visszacsatolván.

A nádor huszár ezred helyett a Würtenbergiai huszárok parancsoltattak be magyar országba, mely alkalommal arra figyelmeztetem a tisztelt ministeriumot, hogy ezentul az ausztriai tartományokat illető magyar ország részéről kívánandó rendeletek Főherceg János elhatározása alá tartoznak.

Innsbruck Junius 19-én este 9. órakor 1848.

alázatos szolgálja
H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 758–760.

Az irat a Staatsarchivban őrzött Bach-hagyatékban található. Az említett horvát és szerb beadványok a miniszterelnök elnöki iratai 371. szám alatt találhatóak. Innen emelték ki Esterházy jelentését.

8.

Innsbruck, 1848. június 20.

Esterházy bejelenti Batthyáynak, hogy rövidesen elhagyja Innsbruckot; az országgyűlés megnyitására Pestre szándékozik jönni, s minisztériuma ügyeit Pulszkyra bízva.

A Külügy minister a minister Elnök Urnak!

Miután a legfontosabb tárgyak befejezése után, már most egyedül azon ministeri üzenetet bevárnom kellek, mely június 15-kén az ország gyűlés megnyitása és az „Alter Ego” kérdésében tett jelentésemre holnapután estve itten lehet. Méltóságodnak jelenteni sietek, miszerint ezen tárgy elintézése után Innsbruck városát folyó hó 24-dikén Zsedényi álladalmi tanácsnok úrral elhagyván, részint azért hogy az ország gyűlés megnyitására Pesten lehessenek, részint hogy a horvát ügyek barátságos kiegyenlítését eszközölhessem, útnak indulni akarok. – Ő császári királyi Felsége két, legfelebb három hétig itten maradand ugyan, s Magyarországra nézve Alter Ego-t nevezni nem fog, mindazonáltal legkegyesebb elhatározása alá terjesztendő fontos tárgyak nem lévén, mind azon királyi rendeleteket, melyek leg-

magasabb aláírása alá bocsátandók, az illető minister ellenjegyzésével ellátva, Czillich úr által Ő Felségének be lehet mutatni, a legmagasabb udvar külső körülményei felett teendő jelentések végett pedig Christen ministeri fogalmazót Innsbruckban visszahagyom mindaddig, még más rendelést nem kap; azon nem várt esetben, hol fontosabb tárgyak volnának Ő Felsége elébe terjesztendők Pulszky álladalmi titkár úr ide siethet, kinek jelenléte, Bécsben különben szükséges hol Főherczeg János a felelős ministeriummal az ausztriai tartományokat kormányozza, és ausztriai Parlamentum mozgalmái szemmel tartandók, későbbben magam is Bécsbe visszatérek. Reménylem, hogy Ő Felségéhez későbbben Budán szerencsénk leend, és igen való színű hogy legmagasabb személyében az ország gyűlést berekesztendi. Ezeknek bejelentése után Méltóságodat arra kérem, hogy az előadatok iránti nézeteit, vagy a tisztelt ministerium által hozott végzést hozzám Bécsbe intézendő levele által tudtomra adni szíveskedjen.

Innsbruck június 20-kán 1848.

H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 764–765.

9.

Innsbruck, 1848. június 21.

Esterházy ellentmondásosnak minősíti a kormány politikáját: miközben közvetítésre kéri fel János főherceget, ugyanakkor nyilvánosságra hozza a Jellačičot elmarasztaló manifestumokat; javasolja: megfelelő nyilatkozattal kell ellensúlyozni a történeteket.

A Külügy Minister a Ministerelnök Urnak

Némü megütközéssel értettem Pulszky álladalmi titkár Úr által hozzám intézett leveléből, hogy ő Felségének a határór vidékiekhez és horvát országiakhoz intézett két rendbeli Manifestumnak közhírré tétele elrendelertetett, jóllehet a tisztelt Ministerium még június 10-kén ő Felségéhez intézett fel irásában Főherczeg János közbenjárását a fenforgó viszállkodások békés ki egyenlitése végett ki kérte volt. Meg vallom, hogy ezen utóbbi kívánság a Manifestum köz hírré tételével merőben ellenkezik s teljesítését nehezíti, miután előre látni lehet, hogy báró Jellachich ez által még inkább fel ingereltetvén a Manifestumban érintett rendeletek végre hajtásának fegyveres kézzel ellen fog állani, sőt hazánk határain is átléphet. A dolgok illy állásában már most nem tudom, hogy mihez tartsam magamat? A horvátok azon hirrel mentek el innét, hogy Főherczeg János közbenjárása mellett a békés kiegyenlítés meg fog kisértetni, Zágrábban azonban a Manifestumok közhírré tételét megértendik; lehet e ezután még valamely kiegyenlítést reményleni, nem tudom; minden esetre az ez iránt teendő lépések a tisztelt Ministeriumtól függeni fognak, melly a fenforgó körülményekhez képest netalán egy báró Jellachichhez magához intézendő nyilatkozat által őtet az eddigi eljárás függesztéséről azon feltétel alatt tudósíthatná, hogy horvát ország részéről is a status quo fen tartatván, mind két részről a Főherczeg János közbenjárásának sikere bevévárassék és a Manifestumok közhírré tétele még akkor rendeltetett el, midőn az érintett közbenjárás elfogadtatása a Ministerium előtt tudva nem volt. E lépés könyebítésére a Főherczeg Jnoshoz intézett legfelsőbb kézirat másolatát ide rekesztem.

Miután továbbá az Augsburgi hirlapban alkalmasint a horvátok részéről azon bal hir közöltetett, hogy báró Jellachich az udvarnál lévő magyarok által megelőzőleg fogadtatott, ennek meg czáfolására az ide mellékelt cikket ugyan azon hirlapba igtattam, a Tyroler Bothehoz pedig mellybe az ide zárt szám alatti utolsó lapon a Zágrábi ujság szerkesztője ré-

széről a Főherceg Ferencz Károly iránt terjesztett rágalmak meg czáfolására intézett, de igen álnokul szerkesztett cikk közhírré tételét, egy az előbbihez hasonló tartalmu felelet az itten közlött alakban meg fog jelenni, melly alkalommal el nem hallgathatom azt, hogy ezen Tyroler Bothe szerkesztősége a horvátok fel szólítására a magyarok érdekében szerkesztett cikkek felvételét megtagadván a helyett az ide mellékelt lapjában olvasható feleletet igtatta be, és így ennek közhírré tétele más hirlap útján eszközöltetett; sőt a mostani cikkek felvételére is csak több közbenjárások után birathatott.

Innsbruck Junius 21-kén 1848.

H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 771–772.

10.

Innsbruck, 1848. június 23.

*Esterházy tájékoztatja Batthyányt az innsbrucki fejleményekről,
Széchenyi, Eötvös és a nádor megérkezéséről.*

A Külügy Minister a Minister Elnök urnak.

Saguna görög nem egyesült erdélyi püspök és kisérői által Ő Felségének mai napon beadott folyamodványt /. alatt, és ő cs. k. a. Felségének arra adott legkegyesebb válaszát .//. alatt azon észrevétellel küldöm át, hogy ezen válasz, a Románok bővebb megnyugtására, az átadott folyamodványban foglalt kívánságait részletesen érintette, Ő Felsége pedig különösen kíváni méltoztatik, hogy nemzetiségük és nemzeti iskolakra nézve a Ministerium által egy a Románokat megnyugtató törvény javaslat a jövő ország gyűlés elébe terjesztessék; – úgy látszik, hogy a legmagasabb válasz, melly azonnal közhírré teendő, a folyamodókra jó hatást gyakorlott, és a tisztelt Ministerium iránt rokonszenvet gerjesztett. Én ki egy két nap óta rosszul érzem magamat, az audientiánál jelen nem lehettem, de rendelést tettem, hogy a legkegyesebb szóbeli választ írásban is közöltessék a folyamodókkal.

Mai napon reggeli 11 órakor érkeztek ide Gróf Széchenyi és Báró Eötvös Minister urak, kik egy órakor Felséges Asszonyunk a Királynénak udvarolván, azon kegyes választ nyertek, hogy miután Ő Felsége Bécsbe nem megyen, mert beteg, igen feltűnő volna ha ezen gyöngélgédkő állapotában Budát látogatná meg, különben reményli miszerint későbbben csakugyan Magyar országba jönni fognak. Ez értelmében nyilatkoztak Főherceg Ferencz Károly és neje Főherceg asszony Zsófia. Holnapra Ő Felségénél audientiát nyertek, meg lehet, hogy ha egészsége javul az ország gyűlés megnyitására birhatják.

Báró Jellachichnak az itteni ujságban közhírré tételét proclamatióját, a melyet az olasz országban létező határörezredrekhez még innét bocsátott .///. alatt a végett közlöm, hogy a tisztelt Ministerium ebből is azon módort megérthesse, melly által a nekie nem kedvező audientiát maga részére magyarozgatja, és az udvar kedvét megnyerni igyekszik.

Fenséges cs. kir. Főherceg István országunk Nádora e pillanatban érkezett meg.

Innsbruck Junius 23-kán 1848.

H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 784–785.

A jelentés mellett a balázsfalvi gyűlés május 17-i kelettel készült folyamodványa, Saguna és társai Bécsből június 16-i kelettel ellátott beadványa s az arra adott uralkodói válasz szövege. A harmadik mellékletként említett hírlapi cikk nincs itt; szövegét ismertette a Közöny június 30-i száma.

11.

Innsbruck, 1848. június 26.

Esterházy tájékoztatja Batthyányt a nádor innsbrucki látogatásának eredményéről, egyben bejelenti ideiglenes visszavonulását.

A külügyminister a Minister elnök Urnak.

Midőn azon legfelsőbb kéziratot mely az ország gyűlés megnyitása és Ő Felségének betegeskedése miatt szükségessé vált képviselőség tárgyában Fenséges István főherczeg Nádorhoz intéztetett, másolatban ide zárnám egyszeres mind jelentem: hogy Főherczeg Ferencz Károly Ő Felségének oldala mellett okvetlen szükséges lévén, több napok előtt nyilvánította, miszerint fenséges fíját, főherczeg Ferencz Józsefet az ország gyűlés megnyitására mint királyi biztost leküldendi, de mély fájdalunkra ezen főherczeg is hideg lelés folytán ágyba kerülván, abból nyolcz vagy tiz nap előtt nem szabadulhat, s így az ország gyűlés megnyitása Fenséges Nádorunkra bizattatott.

Ő Felségének mibenléte és lassanként Magyar ország felé veendő útoni közelítése, megjelenése s további tartózkodása iránt az itten volt minister urak bővebb tudósítást adhatnak; én kötelességemnek tartottam mind azt, mi a Budapesti Ministerialis tanácsban Ő Felsége megjelenésének sürgetősége iránt előadatott, az itteni conferentiában a fenséges udvar tudomására juttatni; de bátran állíthatom, miszerint az elkésett megjelenés jelenleg nem az akarat hiányának hanem egyedül a physikai lehetetlenségnek tulajdonítható.

Ő Felsége képviselősége iránt némü nehézségek forogtak fen, miután Felséges Urunk Magyar ország kormányzását úgy mint eddig továbbá is megtartani kívánván, azon legalázatosabban előadott nézetnek mindazon által engedni méltóztatott, hogy a mostani szempillantásban minden halasztás veszélyes lévén, Innsbruckból Magyar ország dolgait igazgatni lehetetlen és így – Fenséges Főherczeg Nádorunk teljhatalmu képviselőnek a tisztelt Ministerium által készített leirat értelmében kinevezetvén, Ő Felsége csak az 1848-i 3-ik törvényi czikk 7 §-ban kijelölt jogok gyakorlatát tartotta fel magának.

A főrendi tábla elnökének Majláth György országbíró úr, alelnökének Báró Perényi Zsigmond, és vallás minister úr előterjesztésére a primás és több püspökök Ő Felsége által nevezettek ki

Ezek szerint a reám bízott tárgyakban eljárván, miután már most az országglás akadéktalan folyama miatt Ő Felsége a Kormányt teljhatalmu képviselőjének Fenséges Nádorunknak ideiglenesen átadni, és Ön magának egyedül fenemlitett jogok gyakorlatát fentartani méltóztatott, mely mellett ugyan azon törvény rendelete szerint mindig az illető felelős Minister ellenjegyzése meg kívántatván, annak felírása az álladalmi titkár úr által is Ő Felségének bemutatathatik, törvényes hivatásom érdekes működése megsziunt, s így f. h. 20-án bejelentett szándékomhoz képest holnap Innsbruck városát elhagyván, Méltóságodnak jelenteni kötelességemnek tartom, hogy jelenleg gyengélkedő egészségem miatt Budapestre nem jöhetvén, míg Ő Felsége, egészségének helyreálltával az országglást ismét átveendi, saját egészségem és magán ügyeim érdekében hivatalos foglalatoságimtól vissza vonulva azoknak folytatását Méltóságod helyben hagyása mellett, Pulszky álladalmi titkár urra bizandom, fentartván magamnak, hogy Ő Felségének Bécsbe leendő vissza jövelete után ministeri hivatalommal összekötött viszonyokat tekintve mostani állásom meg vagy meg nem tartása iránt azon nyíltszivűséggel és bizodalommal nyilatkozhaszak, mellyel Méltóságod becses felszólítására szerencsém volt, hivatalom el vállalásakor nézeteimet előadni. Midőn Méltóságodat és a tisztelt Ministeriumot már most arra kérném, hogy ha a bennem helyzetett várakozásnak minden tekintetben eddig is meg nem felelhettem volna, ezt nem

a tiszta akaratom, vagy forró ügyekezetem hiányosságának, de a körülmények parancsoló fordulatának tulajdonítani méltóztassanak, egyszersmind kinyilatkoztatván, hogy ha időközben a horvát viszonyok ki egyenlítése tekintetéből akár Bécsbe, akár Zágrábban is Méltóságod közbenjárásomat hasznos és szükségesnek tartaná, szeretett hazám boldogságára szentelt minden tehetségeimet és perczeimet ezen feladat elősegítésére ezennel felajánlom.

Innsbruck Junius 26-án 1848.

H. Esterházy Pál

Batthyány iratai, 800–802.

Mellette az uralkodó által jún. 26-án István nádorhoz intézett és az országgyűlés megnyitásával megbízó levelének másolata.

A dokumentumokat sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta: URBÁN ALADÁR